

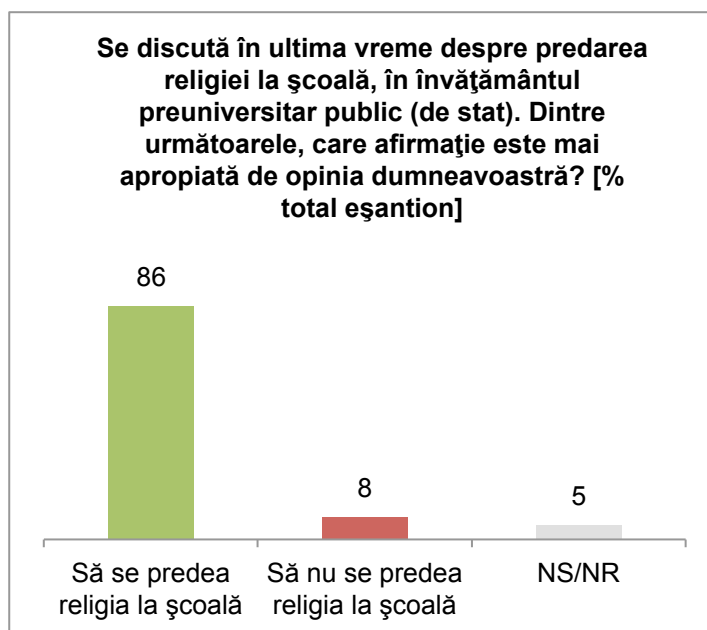
PREDAREA RELIGIEI ÎN ȘCOALĂ: ÎNCĂ SUNTEM CONSERVATORI, DAR DEZBATEREA RĂMÂNE DESCHISĂ

autor: Ovidiu Voicu, manager programe, Fundația Soros România

SUSȚINERE PENTRU PREDAREA RELIGIEI ÎN ȘCOALĂ

Legislația în vigoare în România este favorabilă introducerii învățământului religios în școlile publice. În primul rând Constituția României, în articolul 32 („Dreptul la învățătură”) spune explicit că „Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.” Termenul „garantat” folosit în Constituție este unul dintre argumentele principale cu care Guvernul a inclus în noua Lege a Educației obligativitatea studiului religiei. Legea spune că „planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal și profesional includ religia ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun”, dar lasă și opțiunea familiei de a retrage elevul de la cursul de religie. În viziunea statului laic, ora de religie este strâns legată de confesiunea familiei elevului. Nu vorbim de un curs general de „religii” sau de „istoria religiilor”, ci de faptul că „Elevilor aparținând cultelor recunoscute de stat, indiferent de numărul lor, li se asigură dreptul constituțional de a participa la ora de religie, conform confesiunii proprii.” Trimiterea la Constituție arată interpretarea pe care Parlamentul actual a dat-o alineatului citat din articolul 32 al textului constituțional.

Orice măsură de politică educațională pleacă de la aceste coordonate: Constituția lasă un spațiu larg introducerii învățământului religios în școlile publice, iar Legea Educației stipulează chiar obligativitatea pe întreg parcursul învățământului preuniversitar. Vocile care pledează pentru păstrarea unui caracter complet laic al educației publice sunt pentru moment minoritare în spațiul public, fiind vorba de asociații civice și foarte rar de politicieni. Mai mult, așa cum arată datele cercetării realizate de Fundația Soros în acest an (*Religie și comportament religios – RCR 2011*), predarea religiei în școală se bucură de un larg sprijin popular. 86% dintre cetățenii români sunt de părere că trebuie să se predea religia la școală și doar 8% au opinia contrară. Așa cum ne

așteptăm, găsim ușoare variații în funcție de diverse caracteristici demografice, însă în general acestea sunt mici, majoritatea în marja de eroare a sondajului. Sunt ceva mai puțin înclinați să accepte predarea religiei în școală bărbații decât femeile, cei din mediul urban față de cei din mediul rural și persoanele cu studii superioare. Singura variabilă care ne conduce la o diferență ceva mai mare este vârsta. Astfel, în rândul persoanelor cu vârsta până în 30 de ani (18-29 în cazul acestui sondaj), procentul celor ce spun să nu se predea religia la școală este de 16%, dublu față de media națională. Mai mult, în rândul celor ce la momentul sondajului erau elevi sau studenți, același procent crește la 24%. Opinia este stabilă în rândul tuturor grupurilor confesionale, cu mici variații. Singurii care sunt ferm împotriva predării religiei în școală sunt cei ce se declară atei sau agnostici.

Aceste date ne arată în primul rând că predarea religiei în școlile publice se bucură de sprijinul ferm al unei mari părți a populației. În condițiile în care o schimbare radicală de politică educațională, în sensul retragerii complete a disciplinei religie din școală, implică modificarea unei legi organice (legea educației) și foarte probabil a Constituției, este foarte puțin probabil că în viitorul apropiat vor fi politicieni care să își asume un astfel de program.

PRINCIPIILE PREDĂRII RELIGIEI ÎN SISTEMUL PUBLIC

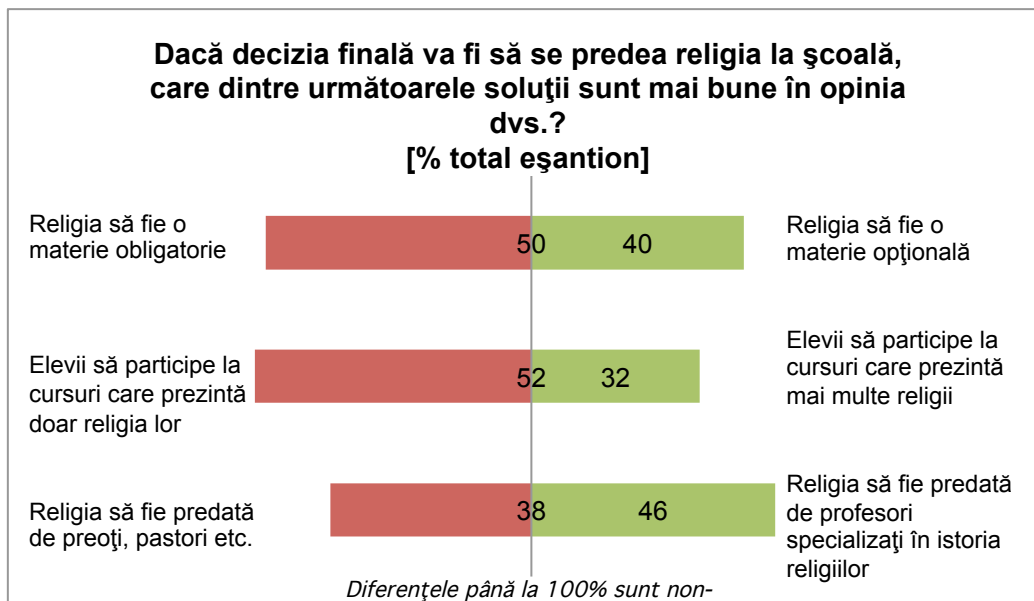
Mergând mai departe de acest nivel al acceptării/respingerii, întrebarea importantă este cum se face învățământ religios în școală. Guvernul actual, prin Legea Educației, a făcut câteva opțiuni importante:

- religia este materie obligatorie, în trunchiul comun (adică nu la decizia școlii). Există desigur posibilitatea de a opta pentru a nu urma această materie, dar în practică există o presiune importantă a grupului.
- predarea religiei se face diferit pentru fiecare confesiune; conținutul predării nu este istoria religiilor sau rolul social al religiei, ci dogma fiecărei religii în parte.
- profesorii vor fi cadre didactice calificate, dar abilitate de culte; este rezonabil să ne așteptăm ca Bisericile să abiliteze persoane care le împărtășesc credința. În practică, în acest moment în multe școli disciplina religie este predată de preoți.

analiză a Fundației Soros România realizată pe baza datelor cercetării *Religie și Comportament Religios*, realizată în cadrul programului Studii Electorale Românești

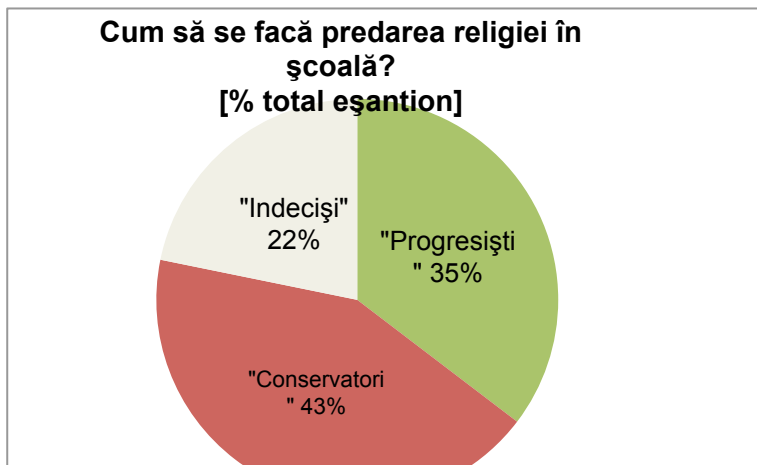
Pe aceste trei dimensiuni am încercat să vedem care este opinia populației și ce sprijin au deciziile luate de Guvern. La prima vedere, alegerile guvernanților sunt în concordanță cu opiniile

cetățenilor. Astfel, 50% dintre români sunt de părere că religia trebuie să fie o materie obligatorie, față de 40% care cred că ar trebui să fie opțională; 52% spun că elevii să participe la cursuri care prezintă doar religia lor și doar 32% preferă cursurile la care sunt prezentate mai multe religii; în fine, pe a treia dimensiune, 38% dintre respondenți cred că religia ar trebui să fie predată de preoți, iar 46% sunt de părere că ar trebui predată de profesori specializați în istoria religiilor.

Lucrurile sunt mai nuanțate atunci când grupăm răspunsurile dintr-o perspectivă a „conservatorismului” cetățenilor. Fiecare dintre alegerile de mai sus este între o opțiune „conservatoare” (cele din stânga) și una „liberală” (cele din dreapta). Pe baza răspunsurilor, am împărțit respondenții în trei grupuri: „conservatorii” sunt cei care au ales cel puțin două răspunsuri din coloana din stânga; „progresiștii” sunt cei care au selectat cel puțin două răspunsuri din coloana din dreapta; iar „indecisișii” cei care au răspuns de cel puțin două ori „nu știu” sau au refuzat să răspundă. Ponderea fiecărui grup este prezentată în imaginea alăturată: „Conservatori” 43%, „Progresiști” 35% și „Indecisiși” 22%. Din această perspectivă, opiniile sunt mai echilibrate decât o arată prima întrebare, cea care se referă strict la predarea religiei în școală.

Trebuie spus și că în interiorul celor două grupuri principale ponderea celor ce au opinii puternice într-o direcție sau alta este diferită. Doar 9% dintre respondenți sunt „puternic progresiști” (adică au ales

răspunsul progresist de fiecare dată), în timp ce 16% sunt „puternic conservatori” (au ales mereu răspunsul conservator). Pe de altă parte, acest lucru înseamnă că pentru trei sferturi din populație discuția rămâne deschisă, incluzând aici 27% „mai degrabă conservatori”; 22% „indecizi”; și 27% „mai degrabă progresiști”.

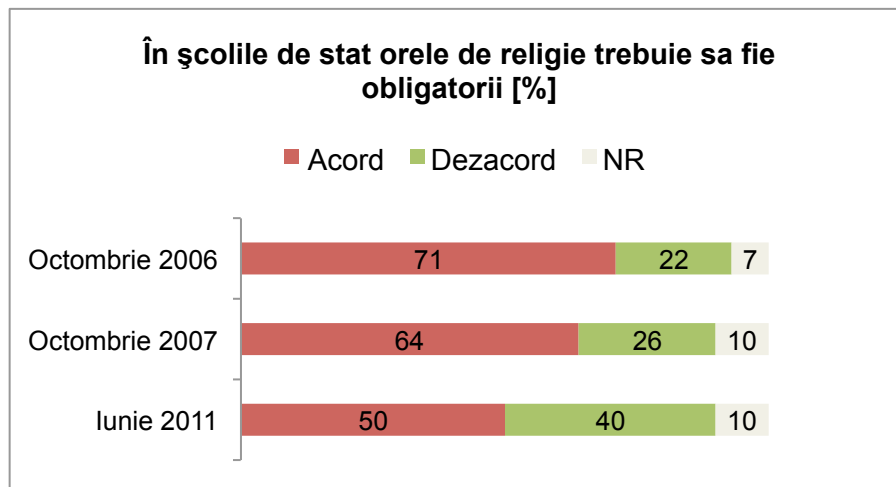
Previzibil, profilul „progresiștilor” este cel al persoanelor dinamice, cu resurse mai multe. În tabelul alăturat sunt enumerate câteva grupuri sociale în cadrul cărora ponderea „progresiștilor”

Grupul	Ponderea "progresiștilor"
Tineri sub 30 ani	46%
Locuitorii orașelor mari	49%
Din Banat-Crișana	45%
Din Moldova	42%
Cu studii superioare	47%
Venituri mari (2.000-4.000 lei)	44%
Venituri foarte mari (peste 4.000 lei)	59%
Au acces la Internet	43%
Au fost în străinătate	45%
Se consideră de dreapta	45%

crește semnificativ: tinerii sub 30 de ani (46%), locuitorii orașelor mari (49%), cei din Banat-Crișana (45%) și din Moldova (42%), persoanele cu studii superioare (47%), cele cu venituri mari (44%) și foarte mari (59%), precum și cei ce au acces la Internet (43%) sau au fost în străinătate (45%). Paradoxal, procentul „progresiștilor” crește la 45%, față de 35% medie națională, în rândul celor ce se consideră de dreapta și scade la 31% în rândul celor cred că sunt „de stânga”. Este încă un exemplu al haosului ideologic ce persistă în societatea românească. Este interesant de remarcat că în cazul Bucureștiului întâlnim cel mai mare procent de „indecizi”, de 61% (tot în București, ponderea „progresiștilor” este de 14%, iar cea a conservatorilor de 25%). În ceea ce privește grupul celor ce erau elevi sau studenți la momentul sondajului, deci cel mai aproape de școală dar și cei care resping cel mai tare predarea religiei în școală, ponderea „progresiștilor” este la fel ca media națională (35%), dar cea a „conservatorilor” scade la 31%, cu o creștere a „indecizilor” la 34%.

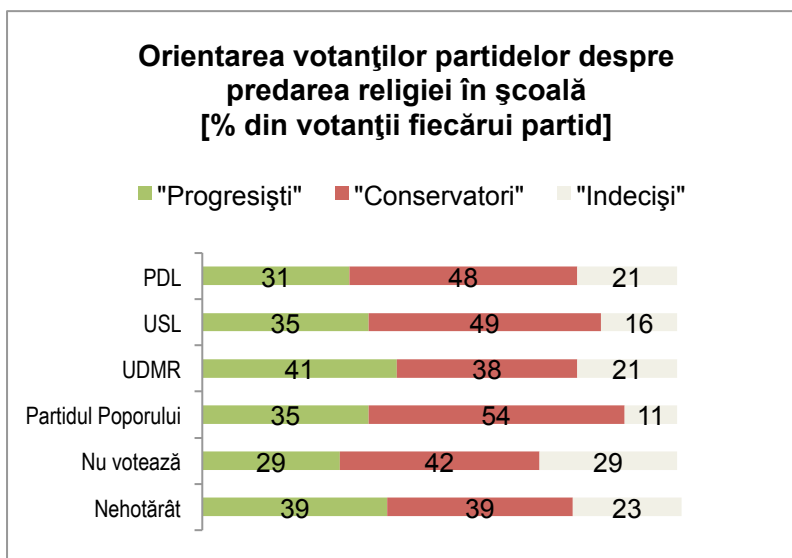
O PRIVIRE ÎN TRECUT

Într-un fel sau altul discuția despre predarea religiei a fost întotdeauna prezentă în spațiul public, chiar dacă nu în prim-plan. Însă nu au fost prea multe anchete sociologice care să abordeze acest subiect. În edițiile octombrie 2006 și octombrie 2007 ale Barometrului de Opinie Publică al Fundației Soros respondenții au fost întrebați dacă sunt sau nu de acord că în școlile de stat religia trebuie să fie obligatorie. Este o altă formulare a unei întrebări din RCR 2011, iar cercetările folosesc o metodologie similară, ceea ce permite compararea rezultatelor. Așa cum arată graficul de mai jos, în cinci ani numărul celor ce sunt de acord cu religia obligatorie în învățământul public a scăzut de la 71% în 2006 la 50% în 2011, o tendință confirmată de procentul de 64% înregistrat în 2007. În același timp, ponderea celor ce nu sunt de acord cu obligativitatea religiei practic s-a dublat, de la 22% la 40% în același interval de timp. Se poate spune că înregistrăm o schimbare semnificativă a opiniei publice și nu avem motive să ne îndoim că tendința va continua în aceeași direcție.

PUTEM AȘTEPTA O SCHIMBARE DE POLITICI EDUCAȚIONALE?

Vorbind de eventuala schimbare a unor politici publice, este interesant de văzut în ce măsură putem găsi un partid care să își asume această agendă, ca urmare a presiunii propriilor simpatizanți. La întrebarea privind intenția de vot, doar patru partide (PDL, USL, UDMR și PP) au avut suficienți simpatizanți încât să putem să încercăm o analiză statistică. Privind cifrele, concluzia imediată la care ajungem este că niciunul dintre partidele care la acest moment au șanse să intre în Parlament nu au votanți care să se orienteze clar către una din opțiunile „progresist” sau „conservator” în ceea ce privește predarea religiei în școală. Votanții UDMR sunt ceva mai „progresiști” pentru că cetățenii maghiari au această opțiune, însă se poate discuta în ce măsură această orientare este date de percepția că obligativitatea religiei favorizează în primul rând Biserica Ortodoxă; de asemenea, agenda UDMR în domeniul educației are alte priorități. Din nou, nu găsim o distincție clară între opiniile votanților principalului partid de dreapta (PDL) și cele ale votanților principalei alianțe de stânga (USL). În schimb, Partidul Poporului (sau cum se va numi partidul lui Dan Diaconescu; la

școală. Votanții UDMR sunt ceva mai „progresiști” pentru că cetățenii maghiari au această opțiune, însă se poate discuta în ce măsură această orientare este date de percepția că obligativitatea religiei favorizează în primul rând Biserica Ortodoxă; de asemenea, agenda UDMR în domeniul educației are alte priorități. Din nou, nu găsim o distincție clară între opiniile votanților principalului partid de dreapta (PDL) și cele ale votanților principalei alianțe de stânga (USL). În schimb, Partidul Poporului (sau cum se va numi partidul lui Dan Diaconescu; la

analiză a Fundației Soros România realizată pe baza datelor cercetării *Religie și Comportament Religios*, realizată în cadrul programului Studii Electorale Românești

momentul sondajului în chestionar a fost specificat numele lui Dan Diaconescu) pare a fi vehiculul politic preferat de cei mai „conservatori” pe acest subiect.

Ultima variabilă asupra căreia ne-am oprit în această scurtă analiză este apartenența la o confesiune sau alta. Am vrut să vedem dacă apar diferențe pe axa „progresist”-„conservator” definită anterior între membrii principalelor grupuri religioase prezente în România (pentru felul în care sunt construite eșantioanele și marjele de eroare aferente fiecăruia a se vedea anexa tehnică a cercetării). Răspunsul imediat este nu, nu găsim astfel de diferențe, așa cum arată tabelul alăturat. Despre neoprotestanți se poate spune că sunt cei mai „conservatori”, iar

Confesiunea	"Progresiști"	"Conservatori"	"Indeciși"
Ortodoxă	34%	44%	22%
Greco-Catolică	37%	50%	13%
Romano-Catolică	36%	46%	18%
Protestantă	36%	47%	17%
Neoprotestantă	25%	57%	19%
Musulman	48%	47%	6%
Ateu/Agnostic	63%	4%	34%

musulmanii au cel mai mic procent de „indeciși”. Desigur, atei și agnosticii sunt cei mai „progresiști” cu privire la modul în care ar trebui să se facă predarea religiei în școală.

Analiza preliminară a datelor ne duce către concluzia că dezbateră despre predarea religiei în școală este abia la început. Românii sunt mai degrabă conservatori și sunt în favoarea nu doar a obligativității religiei, ci și a

predării ei dogmatic, nu ca istorie a religiilor sau ca fapt social. Acest lucru este reflectat în poziția partidelor politice și legislația în vigoare. Există însă loc de dezbateră cu privire la cum se predă religia și o pondere însemnată a celor pe care i-am numit „progresiști”. Aceștia nu își găsesc încă o reprezentare politică. Din această perspectivă, este greșită tactic abordarea respingerii complete a predării religiei, pe care au avut-o până acum organizațiile civice. Pe acest domeniu împotrivirea populației va fi maximă și este puțin probabil ca un actor politic să își asume această poziție maximală. În schimb, o discuție despre structura și conținutul învățământului religios poate duce la unele schimbări. Cel puțin pe o dimensiune – obligativitatea religiei – înregistrăm o schimbare semnificativă a opiniei pe parcursul ultimilor cinci ani, iar tendința poate continua. Poate fi însă nevoie de trecerea a încă unei generații pentru a vedea o schimbare majoră în planul politicilor.